

REPUBLIKA SLOVENIJA

DRŽAVNI ZBOR

Raziskovalno-dokumentacijski sektor

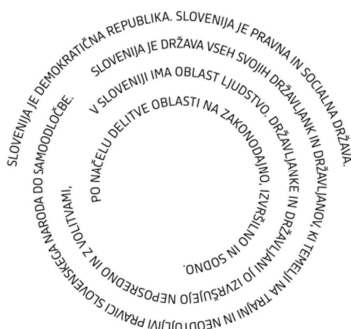
Nadzor nad socialnimi transferji

Primerjalni pregled (PP)

Avtorici:

Nina Zeilhofer, MBA

mag. Mojca Pristavec Đogić

Št. naročila: 5/2020

Datum in kraj: Ljubljana, 9. 3. 2020

Kontakt:

Raziskovalno-dokumentacijski sektor:

mag. Tatjana Krašovec, vodja, tatjana.krasovec@dz-rs.si

Raziskovalni oddelek:

mag. Igor Zobavnik, vodja, igor.zobavnik@dz-rs.si

Gradivo ne predstavlja uradnega mnenja Državnega zbora!

1 Uvod

Socialna varnost je temeljna človekova pravica, ki jo priznava večina mednarodnih instrumentov na področju človekovih pravic, in je vključena v številne regionalne sporazume ter nacionalne zakonodaje. Kakovostni sistemi socialne varnosti so pomembni za spodbujanje enakomernejšega družbenega in trajnostnega razvoja. Z razporeditvijo dobrin in virov ter dostopa do njih se izboljšuje položaj posameznikov, družin in skupnosti. Socialna varnost igra pomembno vlogo pri odzivanju na različna tveganja, kot so: revščina, socialna izključenost, negotovost, brezposelnost, invalidnost itd. Na ravni EU že Pogodba o delovanju Evropske unije (PDEU, 9. člen) vsebuje izrecno jamstvo ustrezne socialne varnosti kot zahteve Unije pri določanju in izvajanju politik. Zato je socialna varnost tudi nepogrešljiv element Evropskega socialnega modela¹ (EAPN, spletna stran).

V letnem poročilu Odbora za socialno varnost za leto 2017 (*Social protection committee annual report*) je zapisano, da so gospodarska in socialna gibanja, vključno z naraščanjem neenakosti, koncentracije bogastva, priložnosti, možnosti in moči, ter z varčevalnimi ukrepi, slabo razumljeno fiskalno konsolidacijo itd., še vedno razlog, da se socialna varnost pogosto uporablja kot orodje, s katerim je mogoče vplivati na manjšanje javnega primanjkljaja (EC, spletna stran).² Poročilo za leto 2019 pa kaže, da kljub temu, da se tudi v socialnih politikah končno kaže vpliv ugodnega gospodarskega okolja, ni verjetno, da bi v tem letu dosegli cilje glede boja proti revščini in socialni izključenosti, določene v strategiji Evropa 2020 (imenovani tudi Strategija za pametno, trajnostno in vključujočo rast)³ (EC1, spletna stran).

Tudi Evropski kodeks socialne varnosti določa, da je dostop do socialne varnosti javna odgovornost, pri čemer vlade jamčijo za zagotavljanje določenih pravic in prevzema končno odgovornost za svoje politike in upravljanje. Ta odgovornost sega tudi na področje plačilne sposobnosti in finančne vzdržnosti sistemov socialne varnosti, v smislu da morajo dejanski in predvideni izdatki vseh upravnih stroškov in izplačil pravic ustrezati dejanskim in načrtovanim prihodkom. Trajnost socialne varnosti je povezana z družbeno podporo in soglasjem o vrednotah, politikah in programih. Ključne vrednote so povezane s solidarnostjo, univerzalnostjo, socialno pravičnostjo in pravicami. Te vrednote zagotavljajo programom socialne varnosti legitimnost, ki je osnova socialne kohezije in stabilnosti v družbi na splošno. Ta legitimnost pa je okrepljena tudi s preglednim in demokratičnim upravljanjem programov socialne varnosti, kamor spada tudi nadzor nad vsemi fazami njihovega izvajanja.

V nalogi se posebej osredotočamo na nadzor nad socialnimi transferji – kontrolo upravičenosti prejemnikov. Po podatkih Sveta Evrope je največ prevar in zlorab na področju prejemkov iz naslova nezmožnosti za delo (invalidnost, brezposelnost, bolezen). Pogost je tudi pojav neprijave dohodkov poleg prejemanja izplačil za invalidnost, brezposelnost ali druge oblike socialnih pomoči. Zlorabe pravic predstavljajo pomembno izgubo javnega denarja in zarezajo v integriteto sistemov socialne varnosti. Obstaja več načinov, kako zaježiti tovrstne prakse. Predstavili smo oblike nadzora nad socialnimi transferji v štirih izbranih evropskih državah (Avstrija, Belgija, Nemčija in Švica), za kar smo podatke črpali iz virov, dostopnih na spletnih straneh nacionalnih in mednarodnih institucij, za podrobnejše informacije pa smo se na pristojne institucije obrnili tudi neposredno z vprašanji. V nalogo smo vključili odgovore, ki smo jih prejeli do zaključka naloge.

---

¹ Bela knjiga Evropske komisije o socialni politiki iz leta 1994 (COM (94) 333) je, zaradi v njej zapisanih vrednot, ki vključujejo demokracijo in pravice posameznikov, svobodno kolektivno pogajanje, tržno gospodarstvo, enake možnosti za vse ter socialno zaščito in solidarnost, imenovana tudi Evropski socialni model (*European social model*). Model temelji na prepričanju, da sta ekonomski in socialni napredek nerazdružljiva (Eurofound, spletna stran).

² Pretekla finančna kriza je v evropskih državah sprožila vrsto varčevalnih ukrepov, ki so okrnili pojem socialne države. V političnih debatah o socialni varnosti pogosto še vedno prevladujejo argumenti o finančni nezmožnosti zagotavljanja zadovoljive socialne varnosti (EAPN: Financing Social Protection Reflection Paper, str.: 3).

³ Strategija je v celoti na voljo na spletnem naslovu:

<https://ec.europa.eu/eu2020/pdf/COMPLET%20EN%20BARROSO%20%20%20007%20-%20Europe%202020%20-%20EN%20version.pdf>

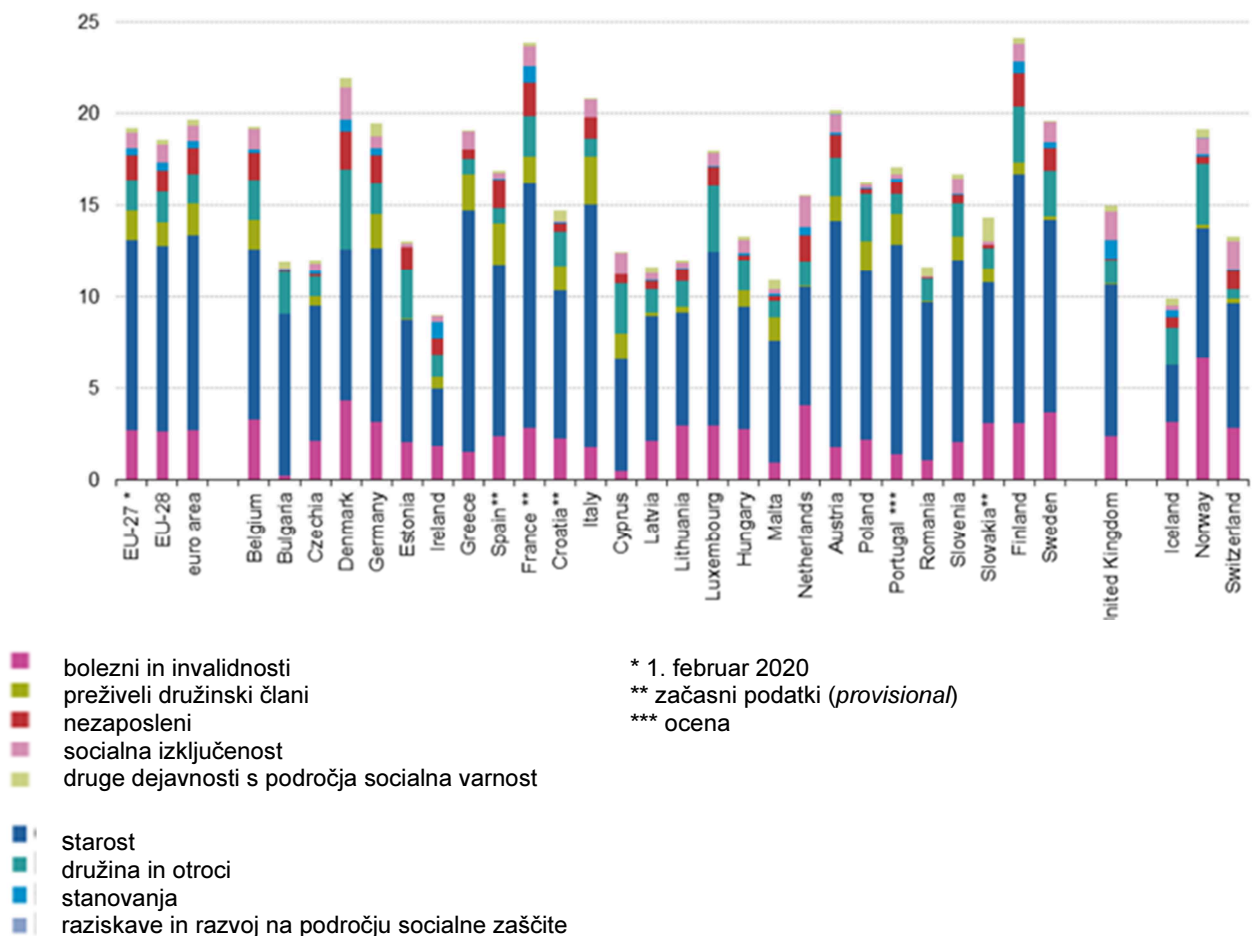
2 Nadzor nad socialnimi transferji

Socialna varnost je skupaj z na primer zdravstvom in šolstvom ena temeljnih javnih storitev, ki obsega širok spekter ukrepov, s katerimi se ljudem zagotavlja neposredna podpora in pomoč pri obvladovanju tveganj, ranljivosti, izključenosti in pomanjkanja. V akademskih krogih sicer še vedno poteka debata glede natančne opredelitve pojma socialne varnosti, ena od tipologij pa tri glavne elemente socialne varnosti razvršča tako:

- socialna zakonodaja, ki zagotavlja pravni okvir, s katerim opredeljuje in ščiti pravice državljanov ter zagotavlja minimalne standarde za zaščito posameznikov;
- socialno zavarovanje iz prispevnih shem. Vlade preko njega posameznikom, ki prispevajo v sistem, v primeru stiske zagotavljajo finančno podporo. V državah, kjer obstajajo sheme socialnega zavarovanja, so prispevki na splošno obvezni (npr. prispevki za primer brezposelnosti);
- socialni transferji, ki niso vezani na prispevke. To pomeni, da prejemnik transferjev ni dolžan plačevati premij ali davkov, da je lahko do njih upravičen. Socialna pomoč, ki jo zagotavlja javni organi tistim, ki živijo v pomanjkanju oz. revščini (npr. pokojnine, ki niso vezane na vplačane prispevke, otroški dodatki, invalidnine ipd.).

Pod izraz »socialni transferji« spada veliko različnih instrumentov - od kratkoročnih humanitarnih pomoči v primeru kriz do dolgoročne in načrtovane podpore tistim, ki so ujeti v past revščine ali obstaja verjetnost, da bodo padli pod njen prag (RHVP, spletna stran).

Graf 1: Izdatki za socialno varnost v evropskih državah v letu 2018 (kot % BDP)⁴

Vir: EUROSTAT: ([gov_10a_exp](#)).

⁴ Navedba držav v grafu je v angleškem jeziku, ker je graf prevzet neposredno s spletne strani EUROSTAT (op.a.)

V nadaljevanju predstavljamo mehanizme nadzora nad socialnimi transferi v izbranih evropskih državah. Najprej sledi kratek opis situacije v Sloveniji.

2.1 Slovenija

V Sloveniji je bilo v letu 2018 področju socialne varnosti namenjeno 16,7 % BDP. Izdatki za socialno varnost so se v primerjavi z letom 2017 nominalno zvišali za 4,0 % oz. s 7.333 mio € na 7.625 mio €. Približno 93 % teh izdatkov je bilo v obliki socialnih prejemkov in socialnih transferjev v naravi. Več kot pol izdatkov za to področje je bilo namenjenih za področje starosti (predvsem za starostne pokojnine), kjer so se izdatki zvišali za 5,4 %. Izdatki za področje bolezni in invalidnost so se v primerjavi s preteklim letom zvišali za 1,0 % (na 961 mio €; v teh izdatkih so zajete predvsem bolezni in invalidske pokojnine). Izdatki za področje družina in otroci so se zvišali za 3,3 % (na 821 mio €). Izdatki za področje brezposelnost pa so se znižali, in to za 5,6 % (na 201 mio €) (Statistični urad RS, spletna stran).

Nadzor nad tem, da javna sredstva niso zlorabljeni, izvajajo centri za socialno delo. V primeru suma, da posameznik ne biva na uradno prijavljenem stalnem bivališču, CSD izvede ugotovitveni postopek, v katerem v skladu z določili Zakona o splošnem upravnem postopku ugotavlja, ali podatek drži. Lahko npr. izvede ogled na naslovu, kjer je prijavljeno stalno prebivališče. V primeru suma, da je stalno prebivališče le fiktivno, se lahko pri pristojni upravni enoti sproži postopek, in v primeru potrditve suma se pravica odvzame (SN, spletna stran).

Resničnost in aktualnost podatkov, ki so podlaga za določene pravice, se preverja tudi v uradnih evidencah (podatki za ugotavljanje materialnega stanja se črpajo iz skoraj 50 uradnih evidenc), poleg tega pa je upravičenec sam dolžan sporočiti vsakršno spremembo, ki bi lahko vplivala na prejemanje pomoči (MDDSZ, spletna stran).

2.2 Avstrija

Izvajanje storitev socialne varnosti in pomoči je v Avstriji izključno v pristojnosti zveznih dežel. Konkretnije - v pristojnosti Uradov za socialne zadeve pri upravnih okrajnih glavarstvih/vladah (*Bezirkshauptmannschaften*) oz. magistratih. V nekaterih deželah imajo tudi posebne nadzorne organe, ki lahko med drugim opravljajo obiske/nadzore na domu upravičenca. Obiski se lahko izvajajo sistematično (določi se na primer, katera gospodinjstva bodo preverjena v določenem letu), lahko se izvedejo v primeru potrebe po posebnih storitvah ali ob sumu na zlorabo zaradi odsotnosti z lokacije.

Poleg tega imajo Uradi za socialne zadeve možnost, da v krajših časovnih intervalih povabijo prejemnike pomoči na osebni razgovor (oz. kontrolni sestanek). Ta oblika nadzora se v praksi praviloma uporablja predvsem pri osebah, ki so na novo vpisane v sistem prejemnikov pomoči. Neopravičena odsotnost s srečanja ima lahko posledice. Odločbe običajno izdajo le za 3 mesece (v posameznih primerih tudi za krajše obdobje). Ob prošnji za podaljšanje prejemanje pomoči pa je predviden osebni razgovor.

Prejemniki pomoči, ki so delovno zmožni, se morajo, ko postanejo brezposelni, registrirati kot iskalci zaposlitve in se redno javljati na uradu za zaposlovanje (*Arbeitsmarktservice*). Če se ob določenem terminu ne zglasijo na uradu, je pristojni Urad za socialne zadeve s tem seznanjen, saj so podatkovne baze med temi uradi povezane. Poleg tega morajo brezposelni, a zaposljivi prejemniki pomoči, na Uradu za zaposlovanje sprejeti ponudbe za delo in tudi tečaje, če jim jih je Urad predpisal z namenom povečanja njihove zaposljivosti.

Upravičenec mora poročati o vseh spremembah glede svojih življenjskih okoliščin, ki bi lahko vplivale na ugodnosti, katerih prejemnik je. To so lahko spremembe v dohodku in premoženju, spremembe v sestavi gospodinjstva ali svojo odsotnost. Običajno kratka odsotnost nima posledic, vendar še vedno obstaja dolžnost obveščanja.

Avstrija je sicer uvedla tudi ukrep za zmanjšanje denarne socialne pomoči, če se tujec v določenem času ne nauči nemškega jezika v obsegu, ki je primeren za osnovno komunikacijo. To je bila določba Zakona o osnovnem socialnem varstvu, ki je začel veljati 1. junija 2019. Vendar je to določbo ustavno sodišče decembra 2019 razveljavilo kot nepotrebno in diskriminatorno. Eden od razlogov je bila zahtevana visoka stopnja znanja jezika (B1), ki je presegala zmožnost osnovne komunikacije (iz odgovora avstrijskega Zveznega ministrstva za delo, socialne zadeve, zdravje in varstvo potrošnikov).

2.3 Belgija

Boj proti socialnim goljufijam in nezakonitemu zaposlovanju je pomemben del politične agende v Belgiji. V zadnjih desetletjih je bilo v ta namen sprejetih precej ukrepov. Postavljen je bil strukturni okvir za prepoznavanje in sankcioniranje socialnih goljufij in nezakonitega zaposlovanja. Socialni kazenski zakonik (*Code pénal social*)⁵, sprejet leta 2010, je centraliziral prej razdrobljeno socialno zakonodajo. Omenjeni zakonik predstavlja podlago za delovanje številnih uradnih organov in nadzornih služb, ki si prizadevajo za usklajen pristop v boju proti socialnim goljufijam in nezakonitemu zaposlovanju.

Socialni kazenski zakonik socialno goljufijo in nezakonito delo na splošno opredeljuje v prvem odstavku 1. člena, in sicer kot vsako kršitev socialne zakonodaje, natančneje, socialna goljufija se nanaša na niz kršitev, ki vplivajo na sistem socialne varnosti. Vključuje zlorabe, povezane s prejemki socialne varnosti, neprijavljeno delo (delo na črno), nezakonito delo tujih delavcev idr. (EMN, spletna stran).

Osnovni pogoj za upravičenost do pravic iz sistema socialne varnosti je praviloma stalno prebivališče v Belgiji. Stalno prebivališče mora odražati dejansko stanje, ki se ugotavlja na podlagi različnih elementov. Je kraj, kjer oseba živi večino leta oz. gre za kraj:

- kamor iz službe oseba odide domov;
- kjer otroci hodijo v šolo;
- kjer je izkazana poraba energije in računi za telefon;
- kjer je prebivališče zakonca ali drugih družinskih članov.

Zgolj namen, da se bo oseba nekje stalno nastanila, ne zadostuje. Tam mora tudi dejansko prebivati. Uradno se prizna stalno prebivališče po opravljenem pregledu. Postopke glede tega določi lokalna uprava. Običajno gre za obisk okrožnega uradnika, ki preveri, ali oseba dejansko živi na navedenem naslovu. Če je stalno prebivališče v določeni občini in pregled potrdi, da gre v resnici za stalno prebivališče, potem se oseba vpiše v register prebivalstva te občine (EC3, spletna stran).

V okviru boja proti socialnim goljufijam je belgijska vlada uvedla nenapovedane inšpekcijske preglede iskalcev zaposlitve na domu in v primeru suma dovolila vpogled v podatke o porabi energije in vode. Ti ukrepi nadomeščajo prej veljavno obveznost uradnih organov, da socialne prejemnike obvestijo o obisku na domu vsaj 10 dni vnaprej, saj je taka ureditev dajala goljufivim prejemnikom preveč časa za pripravo pred obiskom (Liberties in The Bulletin, spletni strani).

---

⁵ Dostopen na spletnem naslovu:

http://www.ejustice.just.fgov.be/cgi_loi/change_lg.pl?language=fr&la=F&table_name=loi&cn=2010060607

V Belgiji se s področjem preprečevanja zlorab socialnega sistema ukvarja več inštitucij. Za odkrivanje zlorab socialnega sistema na raznih področjih je učinkovita kombinacija zelo razvitih informacijskih sistemov, skupnih podatkovnih baz in inšpekcijskih služb. Socialni inšpektorji imajo dostop do podatkovne baze (*Crossroad Bank for Social Security, Kruispuntbank van de Sociale Zekerheid*), ki povezuje vse deležnike na področju socialnega varstva. Socialni kazenski zakonik določa trdno pravno podlago za popolno in neomejeno komunikacijo med pristojnimi inšpekcijskimi službami (54. do 57. člen in 67. člen Socialnega kazenskega zakonika).

Inšpekcijske preglede lahko med drugim sprožijo tudi prijave javnosti. V ta namen je bila leta 2015 vzpostavljena posebna telefonska številka in spletna stran,⁶ kjer se lahko prijavi sum socialnih goljufij med katere sodijo, poleg zlorab s strani delodajalcev, tudi zlorabe s strani delavcev (npr. oseba prejema socialne prejemke, čeprav se je odselila v tujino) ter zlorabe otroških dodatkov.

Socialni inšpektorji (na področju dela na črno predvsem inšpektorji za delo) imajo v Socialnem kazenskem zakoniku pri opravljanju svojega dela široko opredeljena pooblastila (lahko izvajajo obiske na delovnem mestu, na kraju bivanja, lahko uporabijo spremstvo policije idr.) (EC2, spletna stran).

Na področju prejemkov, povezanih z zaposlitvijo, Nacionalni urad za zaposlovanje med drugim:

- sistematično preverja dejansko prebivališče z zahtevo po predložitvi dokazila o prebivališču;
- kadar obstaja sum goljufije, izvaja naključne preglede, da preveri, ali brezposelna oseba dejansko prebiva v Belgiji;
- izvaja nadzor nad osebami, o katerih je policija javila, da so se preselile v tujino (zunaj EU) (EC2, spletna stran).

Na področju otroških dodatkov je, da bi preprečila napake in goljufije, pristojna institucija FAMIFED⁷ (zvezna agencija, v katere pristojnost spadajo družinski prejemki) že leta 2004 razvila register družinskih prejemkov. V njem so zajeti vsi podatki o družinskih prejemkih in imena vseh otrok, za katere se prejemajo dodatki. Register omogoča elektronsko izmenjavo podatkov in deluje kot orodje v boju proti zlorabam na tem področju. Tako na primer avtomatsko blokira vsak poskus pridobitve dvojnega izplačila za istega otroka ali za isto obdobje. Za boj proti zlorabam, ki vključujejo fiktiven naslov, sodelujejo in si izmenjujejo podatke različne javne ustanove in uradi državnih tožilcev na delovnih sodiščih. Njihovo sodelovanje poteka neposredno, preko inšpektorjev za delo ali prekoprstojskih policijskih postaj. Pri zadevah, povezanih z zlorabami na področju socialne varnosti, FAMIFED, tako kot druge belgijske javne ustanove, sodeluje s Službo za socialne preiskave (*Social Intelligence and Investigation Service*). To je posebna služba pod okriljem Ministrstva za delo, socialne zadeve, pravosodje in samozaposlene ter državnega sekretarja za boj proti socialnim goljufijam. V boju proti zlorabam na področju socialnega varstva nudi podporo in usklajuje ukrepe različnih izvršilnih organov. FAMIFED deluje tudi z namenom, da bi preprečili napake, in sicer tako, da z naključnim vzorčenjem preverja, ali se zakonodaja o družinskih prejemkih pravilno in enotno uporablja. Leta 2015 je FAMIFED uspel preprečiti 20.950 poskusov zlorab dvojnega izplačila otroškega dodatka.

Kadar obstaja kakršen koli dvom o točnosti vloge prejemnika ali če se dejansko stanje v gospodinjstvu ne ujema z uradnimi podatki iz verodostojnega vira, socialni inšpektorji iz podjetja FAMIFED opravijo pregled na domu prejemnika. Ti pregledi se lahko izvedejo na zahtevo skladov za družinske prejemke, ki izplačujejo otroške dodatke, ali pa samoiniciativno.⁸

⁶ The Point of Contact for Fair Competition: <https://www.meldpuntsocialefraude.belgie.be/en/index.html>.

⁷ Več o agenciji na spletnem naslovu: <https://www.famifed.be/home>.

⁸ Za izvajanje zakonodaje na področju otroških dodatkov so na eni strani pristojni Nacionalni urad za družinske prejemke/dodatke za zaposlene osebe (*Office national d'allocations familiales pour travailleurs salariés /*

Inšpektorji izvajajo postopke, ki so potrebni za razjasnitev stanja. Pri tem na primer nadzirajo, ali osebe dejansko živijo na navedenem naslovu, s preverjanjem računov za energijo, najemnin, potnih listov in drugih ustreznih dokumentov. Če to ni dovolj za pojasnitev razmer, lahko odločilno prispeva k odločitvam inšpektorjev sodelovanje z lokalno policijo, ki gaodobrijo organi pregona na področju delovnega prava (*Labour Law Prosecutions Offices*). Inšpektorji imajo hiter dostop do ustreznih državnih institucij, kar jim omogoča, da svoje odločitve utemeljijo na številnih dokazih, kot je na primer neobstoj potrdila o udeležbi na izobraževanju ali izjemno nizka poraba energije, kar upravičuje domnevo, da zadevna oseba ne prebiva na navedenem naslovu. Poleg tega inšpektorji redno sodelujejo z drugimi službami socialne inšpekcije na zvezni in regionalni ravni, kar pomeni, da se rezultati inšpekcijskih pregledov lahko uporabijo ne le za družinske prejemke, temveč tudi za potrebe Nacionalnega urada za zaposlovanje, Nacionalnega inštituta za zdravstveno in invalidsko zavarovanje, organizacij za socialna stanovanja itd.

Inšpekcijski pregledi z uporabo o socialnem in zaposlitvenem statusu prejemnikov omogočajo tudi preverjanje sestave gospodinjstva, da se ugotovi, ali upravičenec dejansko ima otroka in da se zadevne otroke identificira ter ugotovi, ali prebivajo v Belgiji ali na ozemlju EU. To omogoča tudi preverbo, ali so izpolnjeni pogoji za dodelitev dodatkov po dopolnjenem 18. letu starosti otroka.

FAMIFED izvaja tudi nadzor nad skladi za družinske prejemke, ki vključuje upravni in finančni pregled. Upravni pregled pomeni preverjanje pravilne in enotne uporabe Zakona o družinskih prejemkih (EC2, spletna stran).

Od 1. januarja 2019 otroški dodatek v Flandriji ni več v zvezni, temveč je v regionalni pristojnosti. To pomeni, da je določanje pravil in zneskov v zvezi z otroškimi dodatki v pristojnosti posamezne belgijske regije.⁹ Pristojna regija je tista, kjer otrok živi (pomemben je kraj bivanja otroka).

Bruselj in Valonija bosta uvedli večje spremembe leta 2020. Nemška skupnost¹⁰ in Flandrija pa sta že uvedli nova pravila in znesek otroških dodatkov (t.i. *Groeipakket* – Paket za odraščanje, ki vsebuje enkratno plačilo ob rojstvu v znesku 1.122 €, mesečni otroški dodatek v znesku 163,20 € in bonus za šolanje enkrat letno, znesek od 20,40 € do 61,20 €, odvisno od starosti).

V Flandriji so najpomembnejše spremembe osnovnih načel glede pravic do otroških dodatkov naslednje:

- pravica do otroškega dodatka temelji na prebivališču otroka v Flandriji. Če otrok nima belgijskega državljanstva, pravica do otroških prejemkov obstaja, če otrok zakonito prebiva v regiji;
- prej je delodajalec odgovarjal, da je svoje zaposlene povezal s skladom za otroške prejemke, zdaj je to postala polna odgovornost zaposlenega;
- starši si zdaj lahko tudi sami izberejo sklad (regionalni sklad za družinske prejemke), kateremu se želijo pridružiti;

Rijksdienst voor Kinderbijslag voor Werknemers) in posebni kompenzacijski skladi za družinske prejemke, na drugi strani pa neodvisni kompenzacijski skladi. Glavni nalogi nacionalnega urada sta razdeljevanje finančnih sredstev različnim kompenzacijskim skladom in delovati kot kompenzacijski sklad za delodajalce, zavarovane pri tem uradu. Poleg tega je bil nacionalnemu uradu zaupano tudi izvajanje nadzora nad kompenzacijskimi skladi. Za nekatere poklice so bili ustanovljeni posebni (javni) skladi, ki se jim določeni delodajalci morajo pridružiti. Neodvisni kompenzacijski skladi so ustanove, ki so bile ustanovljene na pobudo delodajalcev in ki jih ti tudi upravljajo. Odobri jih belgijski kralj, odgovorni pa so lahko samo za dodeljevanje zakonsko določenih nadomestil (EC2, spletna stran).

⁹ Belgija je razdeljena na tri regije, to so Flandrija, Valonija in Bruselj (EU1, spletna stran).

¹⁰ Nemško govoreča skupnost je ena od treh konstitutivnih jezikovnih skupnosti v Belgiji. Ima enak obseg avtonomije in enakovreden položaj s francosko in nizozemsko govorečima skupnostma. Za razliko od flamske in valonske skupnosti, nemško govoreča skupnost sicer nima svoje regije, temveč je sestavni del province Liege v Valonski regiji (BV, spletna stran).

- prejeti znesek za vsakega otroka ni več odvisen od števila otrok ali njegove starosti. Za vsakega otroka, rojenega po 1. januarju 2019, je otroški dodatek fiksni mesečni znesek 163,20 €, dopolnjen z morebitnimi drugimi dodatki pod določenimi pogoji (za otroke, rojene pred 1. januarjem 2019, veljajo prejšnji zneski in ugodnosti) (Deloitte, spletna stran)

2.4 Nemčija

V Nemčiji je leta 2018 potekala ostra debata o otroškem dodatku¹¹ za tujce. Glavni razlog za to je povečanje števila prejemnikov iz jugovzhodne Evrope. Nekateri menijo, da ljudje iz drugih držav namerno prihajajo v Nemčijo, ker si s tem zagotovijo bistveno višji otroški dodatek, kot da dobijo doma (Welt, spletna stran).¹²

V Nemčiji so bili leta 2019 sprejeti ukrepi proti zlorabi otroških dodatkov in hkrati proti nezakonitemu zaposlovanju. Predlog zakona proti nezakonitemu zaposlovanju in zlorabi socialnih prejemkov (*Gesetz gegen illegale Beschäftigung und Sozialleistungsmissbrauch*)¹³ je bil sprejet 6. julija 2019.¹⁴ Med drugim je predvidel, da se z nadzorom nad delom na črno s strani finančne carine (*Zollamt Finanzkontrolle Schwarzarbeit*) ne bo preverjalo samo primerov nezakonite zaposlitve in neprijavljenega dela, temveč tudi primere, ko gre za fiktivne pogodbe z namenom izkoriščanja socialnih prejemkov (Bundestag1 in 2, spletni strani).

Družinski skladi (*Familienkassen*)¹⁵ pa lahko ustavijo izplačila otroških dodatkov v primeru suma goljufije (na primer v primeru ponarejenih listin ali pogodb o zaposlitvi). Sprememba zakona je pomembna za omejevanje goljufij na področju socialnih transferov in za omejevanje organiziranih prevar z otroškimi dodatki. Nekateri tujci so namreč, da bi pridobili otroške dodatke, uporabljali fiktivne pogodbe o zaposlitvi in narobe datirane najemne pogodbe. Nekateri so prijavljali nizke prihodke. V prihodnosti bodo tujci iz EU v prvih treh mesecih prejeli otroške dodatke le, če bodo lahko dokazali prihodke v Nemčiji. V ta namen bodo morali centri za zaposlovanje, organi za priseljevanje in Družinski sklad tesneje sodelovati (WDR, spletna stran).

Na področju otroških dodatkov se je zloraba v organizirani obliki v zadnjih letih povečevala. Nekateri ukrepi za boj proti zlorabi otroškega dodatka so se izvajali že pred sprejetjem zakona. Mednje spadajo zlasti obveznost identifikacije upravičencev do otroškega dodatka in otroka z navedbo davčne / identifikacijske številke, skrajšanje retroaktivnega plačila otroškega dodatka na šest mesecev, uvedba prenosa podatkov iz Centralnega registra tujcev na Urad za družinske prejemke pri Zvezni agenciji za zaposlovanje in izboljšanje izmenjave podatkov o prijavi.

S tem zakonom je finančna carina bistveno okrepljena kot osrednji preiskovalni organ na področju delovnih in socialnih zadev. Naloge in pristojnosti finančne carine so bile razširjene z obsežnim paketom ukrepov:

¹¹ Praviloma imajo vsi starši pravico do otroškega dodatka za svoje otroke. To velja tako za nemške državljane, državljane EU s sedežem v Nemčiji, kakor tudi za državljane držav izven EU, ki imajo dovoljenje za stalno bivanje oziroma dovoljenje za bivanje v Nemčiji. V Nemčiji so upravičeni do otroškega dodatka starši, ki imajo stalno prebivališče v državi in tudi če ga nimajo, a so v državi davčni zavezanci (so zaposleni in plačujejo prispevke za socialno varnost ter imajo določen minimalni dohodek) (Familienkasse, spletna stran).

¹² Junija 2018 so bili plačani otroški dodatki za 268.336 otrok, ki živijo zunaj države v Evropski uniji ali v Evropskem gospodarskem prostoru, kar je znašalo 600 milijonov € na leto (Euronews, spletna stran).

¹³ Zakon je na voljo na spletni strani:

http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBl&jumpTo=bgbl119s1066.pdf

¹⁴ Od 651 prisotnih poslancev jih je 449 glasovalo za, 62 proti, 140 je bilo vzdržanih.

¹⁵ Urad za družinske prejemke pri Zvezni agenciji za zaposlovanje, ki skrbi za družinske socialne prejemke, kot je otroški dodatek (*Kindergeld, Kinderzuschlag*) (Bundesagentur für Arbeit, spletna stran).

- vzpostavitev pristojnosti finančne carine za preverjanje in preiskovanje v boju proti goljufijam na področju socialnih prejemkov na področju delovnih razmerij (na primer na področju lažnih samozaposlitev, ki so v resnici odvisna delovna razmerja);
- razširitev pristojnosti finančne carine v zvezi z neupravičenim prejemanjem otroških dodatkov in vzpostavitev takojšnje obveznosti obveščanja Urada za družinske prejemke za zagotovitev zakonitosti odvzema otroških dodatkov;
- izboljšanje izmenjave podatkov med finančno carino in drugimi pristojnimi organi, zlasti z uradi za zaposlovanje, družinskim skladom, davčnimi uradi ter organi pregona in policijo ter
- vzpostavitev pristojnosti finančne carine za preiskave v zvezi z nezakonito ponudbo delavcev za delo na črno, da bi lahko učinkovito preprečili začetek dela na črno in nezakonite zaposlitve (BGBL, spletna stran).

Pri boju proti zlorabam na področju otroških dodatkov ta zakon ureja tudi močnejšo povezavo med pravicami do otroškega dodatka in pravico do prostega gibanja, pristojnost uradov za družinske prejemke za preverjanje v zvezi s tem in izključitev pravice do otroškega dodatka za novo prispele nezaposlene državljane EU v prvih treh mesecih.

Zakon zahteva tudi ustrezno prilagoditev osebja carinske uprave, zveznega centra za informacijsko tehnologijo in Uradov za družinske prejemke.

Zakon glede nelegalnega zaposlovanja in zlorabe socialnih prejemkov v zvezi z otroškim dodatkom vnaša spremembe v številne zakone. Določbe, ki se nanašajo na otroški dodatek, so na primer:

- spremembe Zakona o dohodnini (*Einkommensteuergesetz*):
  - o spremembe 62. člena tega zakona, ki se nanašajo na izključitev pravice do otroškega dodatka za novo prispele nezaposlene državljane EU v prvih treh mesecih;
  - o spremembe 70. člena zakona, ki se nanašajo na omejitev izplačila otroških dodatkov za šest mesecev nazaj;
  - o dodan je nov, 71. člen, ki določa, da ima Urad za družinske prejemke možnost, da v upravičeno sumljivih primerih začasno prekine tekoče izplačilo otroških dodatkov. Ta možnost, ki že obstaja na področju zaposlovanja, se tako prenaša tudi na področje otroških dodatkov;
- spremembe Zakona o boju proti delu na črno in nezakoniti zaposlitvi (*Gesetz zur Bekämpfung der Schwarzarbeit und illegalen Beschäftigung - Schwarzarbeitsbekämpfungsgesetz - SchwarzArbG*). Sprememba 2. člena tega zakona, ki opredeljuje naloge nadzora oziroma preverjanja (*Prüfungsaufgaben*) s strani carinske uprave, določa, da v okviru svojih preverjanj organi carinske uprave prav tako lahko preverijo, ali obstajajo znaki, da prejemniki otroških dodatkov niso izpolnili svojih obveznosti. Za preverjanje izpolnjevanja davčnih obveznosti so odgovorni državni davčni organi, za preverjanje izpolnjevanja obveznosti sodelovanja pri otroških dodatkih pa je odgovoren družinski sklad. Organi carinske uprave imajo pravico do sodelovanja pri pregledih državnih davčnih organov in uradov za družinske prejemke. Načela sodelovanja med organi carinske uprave in državnimi davčnimi organi se urejajo sporazumno med najvišjimi zveznimi in državnimi finančnimi organi;
- spremembe Socialnega zakonika (*Sozialgesetzbuch - SGB X*). Dodana je bila določba, da je za preverjanje upravičenosti do otroškega dodatka dovoljeno pošiljanje socialnih podatkov uradom za družinske prejemke v skladu z 68. členom Zakona o dohodnini (BGBL, spletna stran).

V deželi Severno Porenje-Vestfalija krepijo boj proti organizirani zlorabi socialnih prejemkov.¹⁶ Nacionalni urad kriminalistične policije je skupaj s partnerji razvil koncept za

¹⁶ Pristojne oblasti so izrazile zaskrbljenost nad organiziranimi zlorabami socialnega sistema, pri čemer so omenjale dobro organizirane združbe, ki so v Nemčijo vozile ljudi iz revnejših držav, kot sta Bolgarija in Romunija,

sistematično odkrivanje primerov zlorabe socialnih prejemkov in za boj proti kriminalnim združbam (*Das Programm "Missimo"*).¹⁷ Ključna točka koncepta je medresorsko sodelovanje. Najprej se medsebojno primerjajo podatki iz različnih uradov. Sumljive primere pa se raziskuje s podporo policije. Nova metoda primerjave podatkov različnih upravnih organov (npr. tistih, ki so pristojni za mladino in šole, matični urad, služba za socialno varstvo), je bila preizkušena maja leta 2019 v mestu Krefeld. Razlog za izbiro tega kraja je v tem, da mesto in policija v Krefeldu še posebej dobro sodelujeta. Oblasti so odkrile veliko goljufij v zvezi z otroškimi dodatki, samo v prvem testu te metode je bilo odkritih 83 primerov zlorabe otroških dodatkov (Land, spletna stran).

Za organizacijo izmenjave podatkov v skladu z zakonom je bila pomembna temeljita priprava. Zakonska podlaga, ki to omogoča, je davčna zakonodaja.¹⁸ Goljufija pri otroških dodatkih šteje za obliko davčne utaje, za katero obstajajo obsežna preiskovalna pooblastila v skladu z 116. členom Davčnega zakonika (*Abgabenordnung*) Ta člen določa, da morajo državni, deželni in občinski upravni organi ter drugi nosilci javnih pooblastil naznaniti dejstva, ki nakazujejo na sum davčnega prekrška pristojnim davčnim organom (116. člen zakonika). (Land, spletna stran).

Pregled, ki ga opravi policija (urad za organizirani kriminal), je razmeroma enostaven. Ogledajo si kraj bivanja, preverjajo imena na vratih, se pogovarjajo s sosedi, poskušajo vzpostaviti stik z družinami. Če se nihče ne oglasi, lahko pravica do otroškega dodatka preneha (WDR, spletna stran).

2.5 Švica - Kanton Bern

S tematiko zlorab socialnih transferjev se v kantonu Bern intenzivno ukvarjajo že od leta 2007 naprej.¹⁹ Kanton Bern ima od 1. januarja 2012 pravno podlago za socialno inšpekcijo v Zakonu o socialni pomoči (*Sozialhilfegesetz*, spletna stran).

Z zakonom sta bili uvedeni zlasti dve novosti: nove organizacijske možnosti za izvajanje socialne inšpekcije ter v nekaterih primerih možnost pridobivanja dokazov z nadzorom (*Überwachung*) oziroma prikrito preiskavo (*verdeckte Ermittlung*) (GEF, spletna stran).

Zakon o socialni pomoči v 19.a členu opredeljuje Inšpektorat za socialno inšpekcijo (*Sozialinspektorat*). Določa, da morajo imeti socialne službe v kantonu možnost, da v določenih primerih dobijo dodatna pojasnila s pomočjo socialne inšpekcije. Kanton in občine lahko ustanovijo lastne inšpekcijske službe ali pa te naloge poverijo zunanjim izvajalcem (ki so lahko pravne osebe zasebnega prava).

V 50. členu zakona opredeljuje socialno inšpekcijo. Socialni inšpekcijski pregledi so namenjeni iskanju posebnih pojasnil v posameznih primerih, ki se lahko opravijo le, če:

- obstaja utemeljen sum, da oseba nezakonito prejema, je prejela ali poskuša prejemati socialne ugodnosti, in
- je socialna služba izčrpala svoje možnosti za preiskavo dejstev.

---

jih lažno zaposlovale in navajale še druge lažne podatke, da so pridobile sredstva v okviru Hartz IV. Večino sredstev so združbe zadržale zase (Cekin, spletna stran). Družine iz jugovzhodne Evrope privabijo z lažnimi obljubami, jih naselijo v slabih nastanitvah in jih napotijo, da zaprosijo za socialne prejemke. Prejemki, kot je otroški dodatek, se izplačujejo tudi, ko družine že zapustijo državo (VZ, spletna stran).

¹⁷ Skupine so sistematično izkoriščale državo z navajanjem lažnih podatkov o družinskih članih, bivališčih ali zaposlitvah, da bi dobili pomoč za dolgotrajno brezposelne, znano kot Hartz IV. Ta pomoč v Nemčiji znaša 409 € mesečno, prejemnikom pa običajno pripada še otroški dodatek in pomoč za plačilo stanarine.

¹⁸ Otroški dodatek in davčna olajšava za otroke se v Nemčiji izključujeta.

¹⁹ Leta 2007 se je v Bernu zgodil odmeven dogodek, ki je škodoval ugledu socialnih služb in spodbudil k ukrepanju za boljši nadzor nad nekaterimi prejemniki socialnih sredstev (t.i. BMW primer, ko je bil tuj državljan, ki je prejemal socialno pomoč, hkrati tudi lastnik vozila BMW in preprodajalec drog) (Aargauerzeitung, spletna stran).

V okviru socialnih inšpekcijskih pregledov se zbirajo dokazi v skladu z 19. členom Zakona o upravnem postopku. Po potrebi se lahko pridobijo dokazi na naslednje načine:

- nadzor osebe brez njene vednosti,
- nenapovedan obisk na delovnem mestu,
- nenapovedan obisk na kraju bivanja.

Socialni inšpektorji lahko vstopijo v stanovanje in na delovno mesto le, če se nadzorovane osebe s tem strinjajo. Nadzor (*Überwachung*) je opredeljen v 50. d členu. Osebe so lahko nadzorovane le omejeno časovno obdobje. Socialni inšpektorji pri svojem delu ne smejo vplivati na te osebe. Nadzor lahko vključuje uporabo nosilcev slike. Socialna služba (*Sozialdienst*) mora za nalog za nadzor vnaprej pridobiti odobritev pristojnih socialnih organov (*Sozialbehörde*). Vlada lahko izda dodatne predpise glede vsebine mandatov socialne inšpekcije.

Socialno inšpekcijo odredi vodja socialne službe. To se vpiše v mapo zadevne osebe s podrobnostmi o dejstvih, ki povzročajo sum zlorabe. Pisni nalog za socialno inšpekcijo posebej opredeljuje, katere dokaze lahko uporabijo socialni inšpektorji.

Socialni inšpektorji o rezultatih preiskave poročajo socialni službi, ji izročijo pridobljene dokaze, neprimerne dokaze pa takoj uničijo. Podatki, zbrani med izvajanjem inšpekcijskega pregleda, so shranjeni v dokumentaciji preiskovane osebe. Socialna služba po zaključku socialne inšpekcije obvesti osebo o zbiranju dokazov.

Socialne službe o inšpekcijskih pregledih ter njihovih rezultatih letno poročajo Direkciji za zdravstveno in socialno varstvo.

Uredba o javni socialni pomoči (*Sozialhilfeverordnung*) podrobneje opredeljuje socialno inšpekcijo, in sicer v 2.3 poglavju. V 23. a členu določa pogoje za socialne inšpektorje:

- imeti morajo zaključeno izobrazbo na terciarni ravni ali enakovredno usposobljenost (na pravnem področju, na socialnem področju oziroma na varnostnem področju);
- imeti morajo ustrezno pravno znanje, zlasti na področju prava socialne pomoči in procesnega prava.

Člen 23. b Uredbe opredeljuje nalog za inšpekcijski pregled ter v zadnji točki dodaja še, da morajo imeti socialni inšpektorji, pooblaščen za pridobivanje dokazov, znanje jezikov, ki so potrebni v zadevnem primeru. Socialni inšpektorji morajo biti pooblaščen za zbiranje dokazov.

V skladu z opisanimi določili Zakona o socialni pomoči in Uredbe o javni socialni pomoči je Direkcija za socialne zadeve, zdravje in integracijo kantona Bern (*Gesundheits, Sozial und Integrationsdirektion - GEF*) izdala podrobno pojasnilo o izvajanju inšpekcijskih pregledov, ki v prilogi vsebuje tudi okvirni dogovor, ki ga je treba skleniti z zunanjim izvajalcem socialne inšpekcije. Socialna inšpekcija se izvaja predvsem v naslednjih situacijah:

- oseba ni ali ne v celoti prijavila prihodkov,
- nepravilno prijavljeno bivališče,
- neprijavljeno premoženje (BSIG, spletna stran).

Na podlagi teh zakonskih podlag so se odločili uvesti socialno inšpekcijo v mestih Langenthal in Lotzwil. Poleg odkrivanja zlorab so to storili tudi z namenom povrnitve zaupanja v delo socialnih služb, ki so bile pogosto kritizirane zaradi nekaterih primerov zlorab. Socialne inšpekcijske preglede so poverili zunanjemu podjetju (*ABS - Betreuungservice AG*). Lastne socialne inšpekcijske službe niso ustanovili zaradi dodatnega časa, ki bi bil potreben za opravljanje takih nalog s strani že tako obremenjenih socialnih delavcev, po drugi strani pa bi morali izpolnjevati obsežne pogoje za opravljanje nalog socialnih inšpektorjev. Kadar pri delu s prejemniki socialne pomoči socialni delavci opazijo sumljive okoliščine, o tem poročajo vodji oddelka, ki nato angažira socialne inšpektorje (*Aargauerzeitung*, spletna stran).

Zakon o socialnem in mladinskem varstvu oz. Zakon o socialnem varstvu (*Gesetz über die Sozial- und die Jugendhilfe – Sozialhilfegesetz - SHG*) kantona Basel-Landschaft pa na primer v 42.a členu določa ukrep proti zlorabi socialnega varstva:

»Za boj proti zlorabam lahko organi, pristojni za socialno varstvo, naložijo zunanjim izvajalcem preverjanje prejemnikov socialne pomoči, brez dovoljenja le-teh, kadar:

- a. obstaja utemeljen sum, da oseba nezakonito prejema, je prejela ali poskušala pridobiti socialne prejemke,
- b. so potrebna pojasnila za odobritev ali potrditev pravice do socialne podpore.

Preverjanje prejemnikov socialne pomoči lahko izvajajo samo pooblaščen strokovno usposobljene osebe. Te pooblaščen osebe lahko razjasnijo okoliščine prejemnikov socialne pomoči, zlasti glede:

- a. zaposlitve,
- b. življenjskih razmer,
- c. zmožnosti za delo in
- d. dohodka in premoženja.

Pri tem se dokazi zbirajo v skladu z Zakonom o upravnem postopku kantona Basel-Landschaft

Po potrebi se lahko uporabijo tudi naslednji dokazi:

- a. nadzorovanje oseb brez njihove vednosti,
- b. nenapovedan obisk kraja bivanja.

Pooblaščen strokovno usposobljene osebe lahko vstopijo v stanovanje samo, če se s tem strinja obiskana oseba.« (BL, spletna stran).

Švicarski volivci so na referendumu leta 2016 (z 59 % glasov) zavrnil predlog Švicarske ljudske stranke (SVP) za uvedbo avtomatičnega izгона tujcev iz države, ki so storili kaznivo dejanje. Izgon so v SVP predvideli za težka kazniva dejanja, kot so umor, trgovina z mamili in spolni napadi, a tudi za precej milejše prestopke, kot je zloraba socialnih prejemkov (Mladina, spletna stran).

3 Težave držav pri mednarodnem sodelovanju

Mnoge evropske države se srečujejo s problemom zlorab na področju socialnih transferjev tudi zaradi mobilnosti oseb. Leta 2016 je Evropska komisija objavila poročilo o goljufijah in napakah na področju usklajevanja socialne varnosti v EU. Države so v svojih nacionalnih poročilih izpostavile, da se osredotočajo na preprečevanje zlorab in pri tem kot najbolj pomemben ukrep navajale izmenjavo informacij med institucijami, izvajalci storitev in državljani. Težave, s katerimi se srečujejo, so namreč predvsem slaba in počasna izmenjava informacij ter določanje stalnega prebivališča.

Pomembna je izmenjava informacij in sodelovanje tako med pristojnimi organi znotraj posamezne države, kot tudi med pristojnimi organi v drugih državah članicah. Sklenjeni so bili različni dvostranski sporazumi o izmenjavi podatkov in ustanovljene delovne skupine za goljufije in napake na področju socialne varnosti.

Kljub temu številne težave ostajajo. Te se navezujejo predvsem na počasen odziv oz. odsotnost sodelovanja pristojnih organov v zadevnih državah članicah ter na vprašanja v zvezi z varstvom podatkov v okviru izmenjave podatkov.

Avstrija je na primer poročala, da nekatere države članice pogosto ne sodelujejo, v nekaterih primerih se dokumenti izdajo samo na zahtevo obravnavane osebe, v drugih primerih pa je odgovor na poizvedbe zagotovljen zelo pozno ali pa sploh ne. Avstrija je ugotovila, da so v tem kontekstu problematične tudi jezikovne ovire, ki včasih vodijo do daljših odzivnih časov.

Belgija pa je izpostavila, da ima vsaka država svoj sistem in upravno strukturo, zato je včasih težko najti ustrezen kontakt, na katerega se lahko naslovijo določeno vprašanje. Za iskanje

pravega naslova je potrebnega veliko časa in truda, včasih ta niti ne obrodi sadov. Tudi če je iskanje uspešno, ni nobenega zagotovila, da bo do odgovora prišlo (EC2, spletna stran).

4 Zaključek

Bistveni sestavini sistemov socialne varnosti, ki temeljijo na pravicah, sta med drugim preglednost/transparentnost in dostopnost informacij. Preglednost in dostopnost informacij sta ključnega pomena za zmanjšanje ali preprečevanje korupcije in neučinkovitosti v sistemu. Informacije o dostopnih programih socialne varnosti je zato treba prilagoditi potrebam najbolj ranljivih slojev družbe. Potencialnim imetnikom pravic morajo biti v njim primerni obliki na voljo informacije o izbirnih metodah, merilih upravičenosti in o mehanizmih za pritožbe (SPHR, spletna stran). Drug vidik preglednosti pa zagotavljajo mehanizmi, s katerimi države nadzorujejo pravilnost in upravičenost razdeljevanja javnih sredstev.

Vse v nalogi obravnavane države poleg osnovne zahteve, da mora upravičenec sam ažurirano predložiti vsa potrebna dokazila, poznajo možnost preverjanja dejanskega stanja na terenu (predvsem z vidika ugotavljanja resničnosti podatka o stalnem prebivališču ali upravičenosti do otroškega dodatka), poleg tega se vedno bolj uporablja ukrep povezovanja podatkovnih baz, ki omogoči boljši pregled nad spremembami socialno-ekonomskega statusa prejemnika pravic ter drugimi podatki, ki lahko nakazujejo na nepravilnost podatkov, ki jih je posameznik predložil kot dokazilo za upravičenost (CoE, spletna stran).

V **Avstriji** imajo v nekaterih deželah (za izvajanje socialne politike so v Avstriji pristojne dežele) posebne nadzorne organe, ki lahko med drugim opravljajo obiske/nadzore na domu upravičenca. Obiski se lahko izvajajo sistematično, ali pa se izvedejo v primeru suma na zlorabo. Poleg tega imajo uradi za socialne zadeve možnost, da v krajših časovnih intervalih povabijo prejemnike pomoči na osebni razgovor (oz. kontrolni sestanek). Ta oblika nadzora se v praksi praviloma uporablja predvsem pri osebah, ki so na novo vpisane v sistem prejemnikov pomoči.

V **Belgiji** je bil postavljen strukturni okvir za prepoznavanje in sankcioniranje socialnih goljufij in nezakonitega zaposlovanja. Socialni kazenski zakonik (2010) je centraliziral prej razdrobljeno socialno zakonodajo. Na ravni uveljavljanja socialnega kazenskega prava obstajajo številni uradni organi, povezave v obliki sodelovanja in nadzorne službe, ki si prizadevajo za usklajen pristop v boju proti socialnim goljufijam in nezakonitemu zaposlovanju. V okviru boja proti socialnim goljufijam je belgijska vlada uvedla nenapovedane inšpekcijske preglede iskalcev zaposlitve na domu in v primeru suma dovolila vpogled v podatke o porabi energije in vode (dokaz o dejanskem bivanju). Ti ukrepi nadomeščajo prej veljavno obveznost uradnih organov, da socialne prejemnike obvestijo o obisku na domu vsaj 10 dni vnaprej. Na področju otroških dodatkov je zvezna agencija, v katere pristojnost spadajo družinski prejemki, oblikovala register družinskih prejemkov. V njem so zajeti vsi podatki o družinskih prejemkih in imena vseh otrok, za katere se prejemajo dodatki. Register omogoča elektronsko izmenjavo podatkov.

V **Nemčiji** so bili leta 2019 sprejeti ukrepi proti zlorabi otroških dodatkov in hkrati proti nezakonitemu zaposlovanju: Zakon o nezakonitem zaposlovanju in zlorabi socialnih storitev. V skladu z zakonom so se razširila pooblastila finančnega nadzora, ki ga opravlja finančna carina, iz nadzora nad delom na črno tudi na nadzor nad neupravičenim prejetjem otroških dodatkov. Poleg tega je Nacionalni urad kriminalistične policije skupaj s partnerji razvil koncept za sistematično odkrivanje primerov zlorabe socialnih prejemkov in za boj proti kriminalnim združbam. Ključna točka koncepta je medresorsko sodelovanje. Najprej se medsebojno primerjajo podatki iz različnih uradov. Sumljive primere pa se raziskuje s podporo policije.

V **Švici** na primer Zakon o socialni pomoči kantona Bern med drugim vključuje ustanovitev Inšpektorata za socialno inšpekcijo (*Sozialinspektorat*). Zakon določa, da morajo imeti socialne službe v kantonu možnost, da v določenih primerih dobijo dodatna pojasnila s pomočjo socialne inšpekcije. Po potrebi se lahko pridobijo dokazi na naslednje načine:

- nadzor osebe brez njene vednosti,
- nenapovedan obisk na delovnem mestu,
- nenapovedan obisk na kraju bivanja.

Pripravili:

Nina Zeilhofer, MBA

mag. Mojca Pristavec Đogić

Literatura in viri:

- (Bundesministerium für Arbeit, Soziales, Gesundheit und Konsumentenschutz) z dne 7. 2. 2020).
- Aargauerzeitung: <https://www.aargauerzeitung.ch/panorama/vermischtes/sozialdetektive-spueren-die-schwarzen-schafe-auf-7679223> (februar 2020).
- Abgabenordnung: <https://dejure.org/gesetze/AO/116.html> in <https://www.deutschlandfunk.de/Staete-kaempfen-gegen-organisierten-Betrug>
- BGBl: Gesetz gegen illegale Beschäftigung und Sozialleistungsmissbrauch Bundesgesetzblatt. http://www.bgbl.de/xaver/bgbl/start.xav?startbk=Bundesanzeiger_BGBL&jumpTo=bgbl119s1066.pdf (februar 2020).
- BL: Gesetz über die Sozial- und die Jugendhilfe (Sozialhilfegesetz, SHG): http://bl.clex.ch/app/de/texts_of_law/850 (februar 2020).
- BSIG: Sozialinspektion im Kanton Bern: <http://www.bsig.jgk.be.ch/bsig-2010-web/bsig/fileDownload?documentId=544&LANGUAGE=de> (februar 2020).
- Bundesagentur für Arbeit: <https://www.arbeitsagentur.de/familie-und-kinder/wir-helfen-familien> (februar 2020).
- Bundestag1: Betrug beim Bezug von Kindergeld durch EU-Bürger thematisiert: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2019/kw19-pa-finanzen-634940> (februar 2020).
- Bundestag2: Ja zum Gesetz gegen illegale Beschäftigung und Sozialleistungsmissbrauch: <https://www.bundestag.de/dokumente/textarchiv/2019/kw23-de-illegale-beschaeftigung-643310> (februar 2020).
- BV: Veleposlaništvo: http://www.bruselj.veleposlanistvo.si/index.php?id=1328&tx_ttnews%5Btt_news%5D=5503&&Hash=973530dd890314bc690e34ea7ca35143 (februar 2020).
- Cekin: <https://cekin.si/premozenje/tako-so-s-prevaro-prisli-do-socialne-pomoci.html> (februar 2020).
- CoE: Council of Europe: Sustaining European social security systems in a globalised economy: https://www.researchgate.net/publication/259234915_Sustaining_European_social_security_systems_in_a_globalised_economy (6. 3. 2020).
- Deloitte: Important immigration and social security topics for 2019: <https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/be/Documents/tax/TaxAlerts/IndividualTaxAlerts/Immigration%20and%20social%20security%20alert%20-%20Important%20immigration%20and%20social%20security%20topics%20for%202019%20-%2029%20Jan%202019.pdf> (februar 2020).
- EAPN: Financing Social Protection Reflection Paper: <https://www.eapn.eu/wp-content/uploads/2018/07/EAPN-2018-EAPN-reflection-paper-on-Financing-for-Social-Protection.pdf> (5. 3. 2020).
- EC: Social Protection Committee annual report 2017: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8048&furtherPubs=yes> (5. 3. 2020).
- EC1: 2019 Annual Report of the Social Protection Committee: <https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=en&pubId=8255&furtherPubs=yes> (5. 3. 2020).
- EC2: Fraud and error in the field of EU social security coordination: <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=18645&langId=en> (5. 3. 2020).
- EC3: Your social security rights in Belgium. <https://ec.europa.eu/social/BlobServlet?docId=13740&langId=en> (februar 2020).
- EMN: Illegal Employment of Third Country Nationals in Belgium. https://emnbelgium.be/sites/default/files/publications/FINAL%20BE%20NCP%20study%20on%20Illegal%20Employment%20of%20TCNs_2.pdf (februar 2020).
- EU1: Belgium: https://europa.eu/european-union/about-eu/countries/member-countries/belgium_sl) (februar 2020).
- Eurofound: European social model: <https://www.eurofound.europa.eu/observatories/eurwork/industrial-relations-dictionary/european-social-model> (5. 3. 2020).
- Euronews: <https://www.euronews.com/2018/08/17/which-country-has-the-highest-child-benefits-available-to-foreigners-> (februar 2020).

- EUROSTAT: Government expenditure on social protection: [https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Total_general_government_expenditure_on_social_protection_2018_\(%25_of_GDP\).png](https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=File:Total_general_government_expenditure_on_social_protection_2018_(%25_of_GDP).png) (5. 3. 2020).
- Familienkasse: https://www.arbeitsagentur.de/datei/kg2-slo-merkblattkindergeld_ba013795.pdf (februar 2020).
- GEF: Gesetzliche Grundlage für Sozialinspektion per 1. Januar 2012. https://www.gef.be.ch/gef/de/index/soziales/soziales/sozialhilfe/sozialinspektion.assetref/dam/documents/GEF/SOA/de/Soziales/SH/Sozialinspektion/BRE_Das%20Wichtigste%20in%20K%C3%BCrze_20111223_jh.pdf (februar 2020).
- GEF1: Gesundheits, Sozial und Integrationsdirektion: <https://www.gef.be.ch/> (februar 2020).
- Land: Das Landesportal. Staatskanzlei des Landes Nordrhein-Westfalen. Konzept gegen organisierten Missbrauch von Sozialleistungen vorgestellt: <https://www.land.nrw.de/pressemittteilung/konzept-gegen-organisierten-missbrauch-von-sozialleistungen-vorgestellt> (februar 2020).
- Liberties: Unannounced home visits: <https://www.liberties.eu/en/news/return-unannounced-home-visits/3860> (februar 2020).
- MDDSZ: Odgovor na pisno poslansko vprašanje Jožeta Lenarta v zvezi s povečanjem izigravanja zakonodaje na področju socialnega varstva: https://www.sds.si/sites/default/files/documents/odgovori-na-posl-vpr/Lenart_izigravanje%20zakonodaje_061219.pdf (5. 3. 2020).
- Mladina: <https://www.mladina.si/172826/svica-na-referendumu-zavrnila-predlog-za-izgon-tujcev-kriminalcev> (februar 2020).
- Odgovor Zveznega ministrstva za delo, socialne zadeve, zdravje in varstvo potrošnikov
- RHVP: What are social transfers?: file://dz-cifs-vol1/VOL1/USERS/pristavn/Downloads/policy_brief_1.pdf (5. 3. 2020).
- SN: Slovenske novice: Toliko otroškega dodatka dobijo tujci v Sloveniji: <https://www.slovenskenovice.si/novice/slovenija/clanek/toliko-otroskega-dodatka-dobijo-tujci-v-sloveniji-252607> (februar 2020).
- Sozialhilfeverordnung: BSG 860.111 - Verordnung über die öffentliche Sozialhilfe (Sozialhilfeverordnung, SHV) (februar 2020).
- Sozialhilfegesetz: BSG 860.1 - Gesetz über die öffentliche Sozialhilfe: <https://www.belex.sites.be.ch/frontend/versions/1213> (februar 2020).
- SPHR: Ensure Transparency and Access to Information: <https://socialprotection-humanrights.org/framework/principles/ensure-transparency-and-access-to-information/> (5. 3. 2020).
- Statistični urad RS: Izdatki sektorja država po namenih, Slovenija, 2018: <https://www.stat.si/StatWeb/News/Index/8584> (5. 3. 2020).
- The Bulletin: Surprise visits: <https://www.thebulletin.be/surprise-home-visits-unemployed-get-go-ahead> (februar 2020).
- WDR: Gesetz gegen Betrug beim Kindergeld beschlossen: <https://www1.wdr.de/nachrichten/landespolitik/banden-betrug-mit-sozialleistungen-100.html> (februar 2020).
- Welt: Im Kindergeld-Streit bekommt Brüssel Druck aus Ost- und Südeuropa: <https://www.welt.de/wirtschaft/article180911534/Kindergeld-ins-Ausland-Bruessel-drueckt-sich-vor-Reformen.html> (februar 2020).
- WZ. De. Westdeutsche Zeitung. Missbrauch von Sozialleistungen. <https://www.wz.de/nrw/krefeld/kindergeldbetrug-krefeld-macht-mit-projekt-missimo-weiter-aid-47948923> (februar 2020).